

חינוך לחיים

פרשת קרח

דוד המלך פותח את התהילים בשבחו של האדם שלא נמנה בין יושבי מושב לצים. 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים... ובמושב לצים לא ישב' חז"ל אומרים במדרש 'ובמושב לצים לא ישב' זה קרח, שהיה מתלוצץ על משה ואהרן. וזה עונה על השאלה הכה קשה איך הצליח קרח לשבות בקסמו את כל עדתו, 250 ראשי סנהדראות, בני דור דעה?? והתשובה: בכח הליצנות!!!!

קרח ידע שאם יטען טיעונים שכליים והגיוניים בכדי להמריד את העדה נגד משה, הם יהיו לשווא ויעלו בתוהו, כי מי פתי יאמין לדבריו, לכן בחר בשיטה שהוכיחה את עצמה במשך דורות כיעילה ביותר, השחוק והליצנות!!! הוא ידע כי רק בליצנות יצליח לנגח את משה ואהרן ולקעקע את אמינותם, להשפיע על בני אדם לשנות עובדות שנקבעו אצלם, ולהחדיר בהם מוסכמות חדשות, גם אלו הנשמעות חסרי הגיון ופשר.

הרב אלישיב זצ"ל בספרו 'דברי אגדה' מביא שירמיה היה מתנבא בשווקים וברחובות כדי להשמיע את דבר ה' כי בבתי כנסת לא הצליח להקהיל את העם, והנה אצל קרח כשרצה להשמיע את דברו, בקלות הקהיל את כל העם, אנשים, נשים וטף. איך הצליח?? בכח התעמולה השקרית שיסודה בשחוק וליצנות, היכן שיש קלות ראש וליצנות כולם באים לשמוע.

הרמח"ל במסילת ישרים פרק ה' מונה את השחוק והלצון כאחד העקרם הראשיים המפסידים את הזהירות ואומר 'כי הנה השחוק הוא מאבד את לב האדם, שכבר אין הטעם והדעה שולטים בו, והרי הוא כשיכור או שוטה אשר אי אפשר לתת להם עורמה או להנהיגם'. דהינו מגדיר את הלץ כשיכור או שוטה, כי הליצנות גורמת לאיבוד שיקול הדעת גמור.

וממשיך ואומר 'כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו רבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות, מה שהלב מתעורר ומתפעל מעצמו' וכך בדרך זו הצליח קרח להשפיע על שומעי לקחו, אותם אנשי מעלה שהיו עדים לנסי יציאת מצרים וחוו בנפשם את מעמד הר סיני, והביאים לידי כפירה בתורה ובמשה. מסופר שר' שלמה זלמן אוירבער זצ"ל אמר שבילדותו שמע אדם מתלוצץ על דבר כלשהו, ולצורך הלצתו עשה שימוש בפסוק מסוים, והעיד שגם שהגיע לגבורות בכל פעם שקרא את אותו פסוק ריצדה במוחו אותו הלצה!!! – זה הכח הנוראי של ליצנות!!! נכנסת כמו ארס של עכנאי!!!

גם בשאלתו על טלית שכולה תכלת, שודאי טמון עומק בשאלתו שהרי היה תלמיד חכם, אבל דבריו היו 'התחילו לשחוק עלי... אפשר טלית של מין אחר חוט של תכלת פוטרה' הוא לא חיפש תשובה הוא חיפש 'התחילו לשחוק' בנימת הקול, ובאופי וצורת הצגת השאלה ראו שלא רוצה תשובה אלא רק לצחוק.

שלמה המלך בקהלת אומר 'כי כקול הסירים תחת הסיר כן שחוק הכסיל וגם זה הבל' מהו קול הסירים שתחת הסיר? מסביר המצודת דוד שהכוונה 'תבערת הקוצים שתחת הסיר ישמיעו קול קשקוש, יקשקשו בסיר'. הסבר הדברים בספר 'תעלומות חכמה' שמסביר כשדולקים הקוצים שהם הגרועים הם משמיעים קול לאמר לנו גם אנחנו מהעצים המשובחים, אבל באמת הם לא מתקנים את הקדרה, ואדרבה הם נכבים מהר כי אין בהם חומר בערה רב ואין ממש בגחלתן. כך בדיוק זה שחוק הכסילים 'הנו טובת הרשע שמשמיע קול בעושרו ומהר כלה, וגם לא ישליטו ממנו לאכול. גם זה הבל'.

כך בד"כ הליצן והשחקן הוא יבש וצחית, ריק מכל תוכן. ההתרשמות החיובית ממנו כלה ומתפוגגת מהר. הצורה היחידה שסביבתו תחוש בנוכחותו תהיה על ידי כך שישמיע את קולו, ירשרש ויפצפץ, רק כך ידעו על קיומו. כשרואים תלמיד שכל כישוריו ויכולותיו מתבטאים בשחוק וליצנות, אות וסימן הוא כי הוא ריק מתוכן, אין בו תורה ויראת שמים ואין בו חכמה ודעת, ממש כקול הסירים תחת הסיר, כן הוא שחוק הכסיל.

כמובן יש לדעת שמכיוון שחז"ל ידעו את כחה האדיר של הליצנות, הם התירו להשתמש בה באופנים מסויימים לצורך מצווה כגמ' בקידושין ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה' ובמגילה 'כל ליצנותא אסירא חוץ מלצנותא דעבודה זרה' וכן בשבת 'רבה מקמי דפתח להו לרבנן, אמר מלתא דבדיחותא' ובדחי רבנן' וכן לשמח חתן וכלה כותב המהרי"ל 'אך לשמח חתן וכלה מצווה להתלוצץ בפניהם לשמחם' ועוד. חז"ל לקחו את אותו כח הרסני של ליצנות, וניתבו אותו מחד, להרוס ולנגח את חומות הכפירה, את חומת העו"ז בעולם, ומאידך גיסא לפתוח את הלב לתלמוד, למשוך את התלמידים להאזין לדברי מוסר ותוכחה, לשמח חתן וכלה.

יזכנו ה' לראות במהרה את הגשמת דברי דוד המלך בתהילים 'אז ימלא שחוק פיני ולשונוני רינה' בגאולת ישראל וביאת משיח צדקנו.

(אוצרותיהם אמלא)

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com